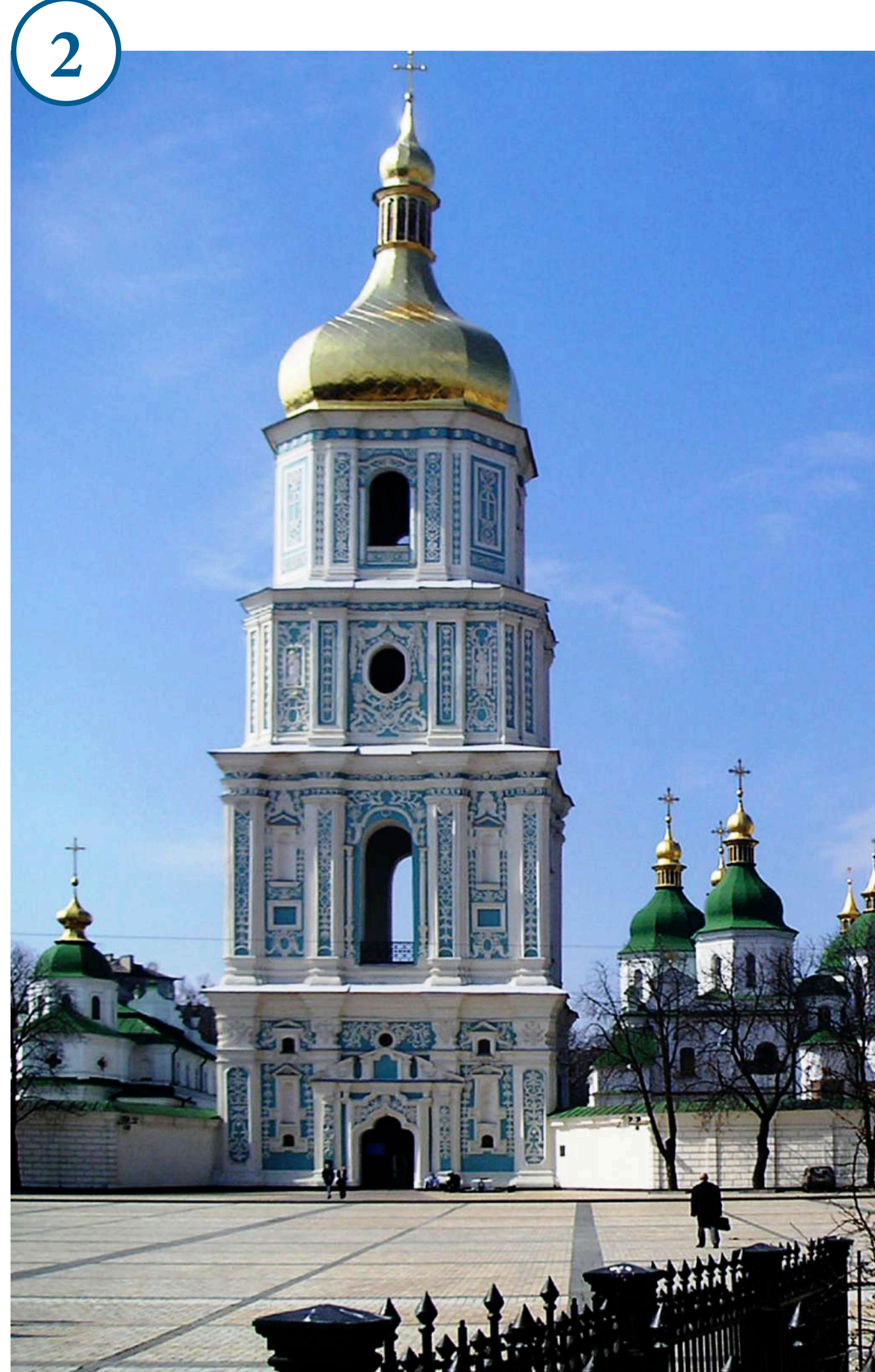

1. Успенський собор у Почаївській лаврі, Тернопільська область (1771–1792, арх. Г. Гофман)
Mariä-Entschlafens-Kathedrale im Potschajew-Kloster, Gebiet Ternopol (1771–1792, Architekt: G. Hoffmann)

2. Дзвіниця Софійського собору в Києві (1744–1748, арх. Й. Г. Шедель)
Glockenturm des Sophien-Kathedrale in Kiew (1744–1748, Architekt: J. G. Schädell)

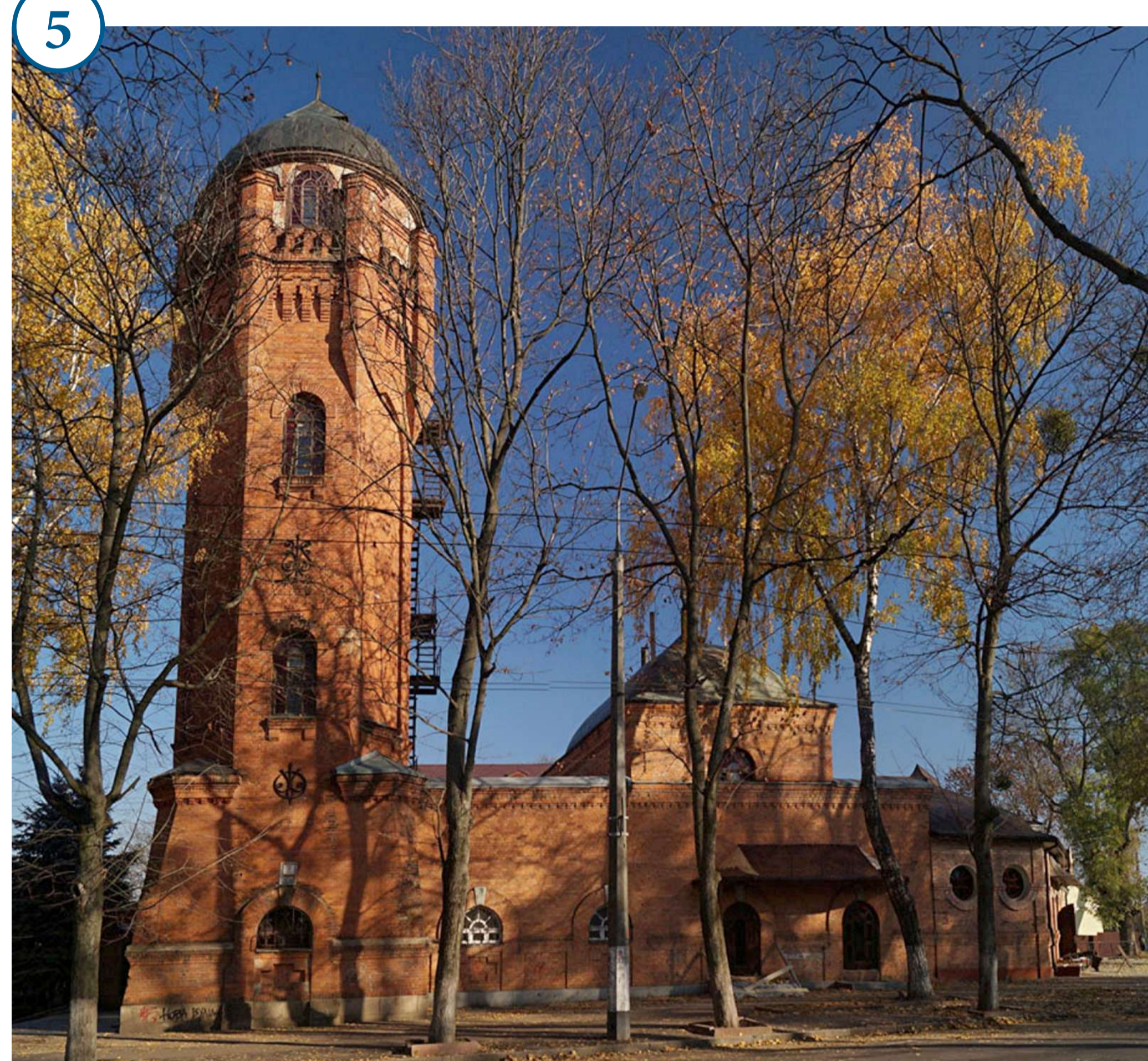

3. Католицька церква в Карлсрує (Степове, Миколаївська область, 1881–1885, арх. Корф)
Katholische Kirche in Karlsruhe (Stepowoje, Gebiet Nikolajew, 1881–1885, Architekt: Korf)

З розширенням і розвитком міст зростала потреба в цивільних і промислових об'єктах, що дало поштовх розвитку промислової архітектури. Внесок архітекторів з німців чітко простежується в забудові великих і малих міст. Перш за все, їх своєрідна творчість проявилася в проєктах репрезентативних будівель (навчальних закладів, притулків, лікарень при лютеранських і католицьких громадах, наукових і культурних закладів), промислових будівель і приватних будинків у найрізноманітніших стилях.

Особливий слід німців помітний у сакральній архітектурі, причому не тільки католицьких і лютеранських храмів, але і православних церков. Шедеври Йоганна Готфріда Шеделя (1680–1752) – величні дзвіниці в Києво-Печерській лаврі та Софійському соборі – й досі прикраса столиці. Уродженець Вандсбека (поблизу Гамбурга) віддав Києву більше 20 років, створивши неповторні пам'ятки архітектури і вплинувши на українських майстрів кам'яних справ. Йому належить проєкт Брами Заборовського – однієї з кращих пам'яток українського бароко XVIII ст. Почаївський православний монастир отримав новий вигляд у греко-католицький період своєї історії. Успенський собор і трапезна – творіння архітектора з Сілезії Готфріда Гофмана. Спроєктовані німцями реформаторська церква в Одесі (арх. Віктор Шрєтер), лютеранська церква в Житомирі (арх. Арнольд Енш), православний собор у Сумах (арх. Карл Шольц), культові будівлі різних конфесій у німецьких колоніях, на щастя, збереглися до наших днів.

Привабливими архітектурними рішеннями вирізняються промислові і житлові будівлі останньої третини XIX ст. Виникають нові стилі, у які німці в регіонах вносять індивідуальні ноти. Їх будівлі сьогодні зараховуються до «одеського» югендстиля, «катеринославського» або «київського» модерну. Особливо багато німців-зодчих працювало у Києві, що надало його образу неповторні риси. За проєкт міського театру В. Шрєтер отримав першу премію на Всесвітньому конкурсі проєктів театральних будівель. Він же є засновником в Росії так званого «цегельного» стилю, для якого характерна заміна ліпних прикрас і штукатурки декором з цегли. Захоплення цим стилем у німецьких колоніях, і особливо у меннонітських, помітне по всьому півдню України.

4. Колишня будівля земської управи в Сумах (1884–1886, арх. К. Шольц)
Gebäude der ehemaligen Landschaftsverwaltung in Sumy (1884–1886, Architekt: C. Scholz)

5. Водонапірна вежа в Житомирі (1898, арх. А. Енш)
Wasserturm in Schitomir (1898, Architekt: A. Jensch)

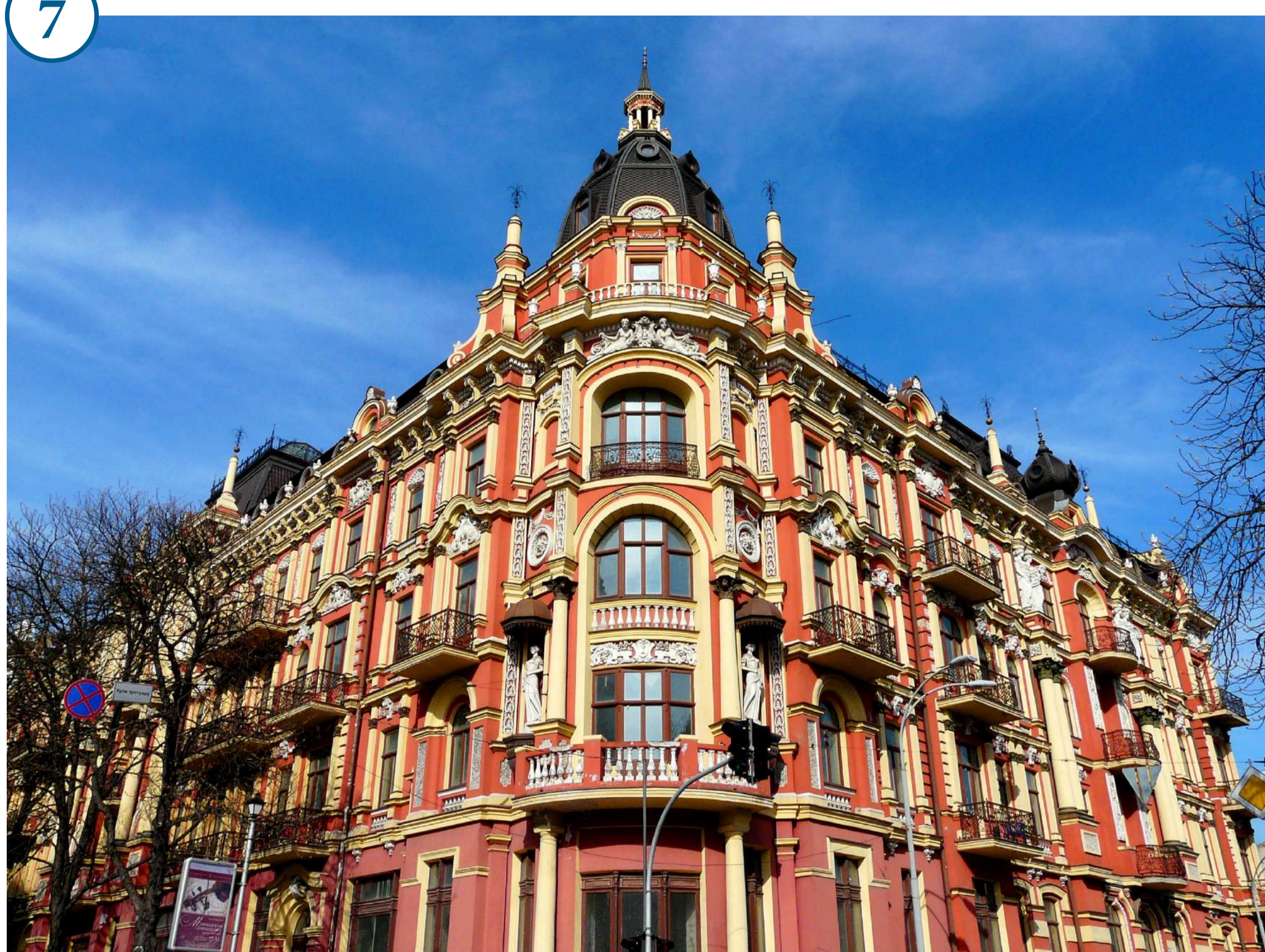
Industrie- und Wohngebäude des letzten Drittels des 19. Jh. fallen durch ansprechende architektonische Lösungen auf. Es bildeten sich neue Baustile heraus, in die Deutsche in den Regionen ihre individuelle Note einbrachten. Ihre Bauwerke werden heute dem „Odessaer“ Jugendstil, der „Jekaterinoslawer“ oder „Kiewer“ Moderne zugerechnet. Besonders viele deutsche Architekten waren in Kiew tätig. Sie haben einzigartige Kompositionen in das Stadtbild eingebracht. Für das Projekt des Stadttheaters bekam V. Schröter auf der Weltausstellung der Projekte für Theaterbauten den ersten Preis. Er war auch der Begründer des sog. „Ziegelstils“ in Russland, für den Verzierungen aus Backstein statt der Stuckverzierungen charakteristisch sind. Die Begeisterung für diesen Baustil ist in den deutschen, insbesondere in den mennonitischen Kolonien im Süden der Ukraine überall sichtbar.

З часом все більше представників вітчизняної німецької діаспори здобувають освіту за кордоном. Серед міських архітекторів і цивільних інженерів з'являється чимало німців. Колишнім колоністом був архітектор Христіян Бейтєльспахер (1864–1929), який здобув освіту в Дрездені. За його проєктами в причорноморських колоніях на початку XX ст. споруджений і перебудований ряд лютеранських церков, збудовані кірха в Луцьку (1906–1907), багато будинків і промислових підприємств в Одесі. В архітектурі Катеринослава помітний слід залишив менноніт з Хортиці Дітріх Тіссен (1870–1937).

Київського інженера Антона Штрауса (1858–?) прославила інноваційна технологія устрою набивних бетонних і залізобетонних паль для підсилення фундаментів, яка відома тепер у всьому світі. Він вперше застосував її при будівництві управління Південно-Західної залізниці в Києві (1899) та отримав в США патент на винахід (1909). Саме на палях Штрауса стоять київські «знаменитості»: костел св. Миколи і Будинок з химерами. На півдні України пріоритет застосування залізобетонних конструкцій належить цивільному інженеру Вольдемару Кундерту (1878–?), уродженцю колонії Гросслібенталь.

І сьогодні створені німцями-зодчими шедеври архітектури прикрашають багато міст України і є їх візитними картками.

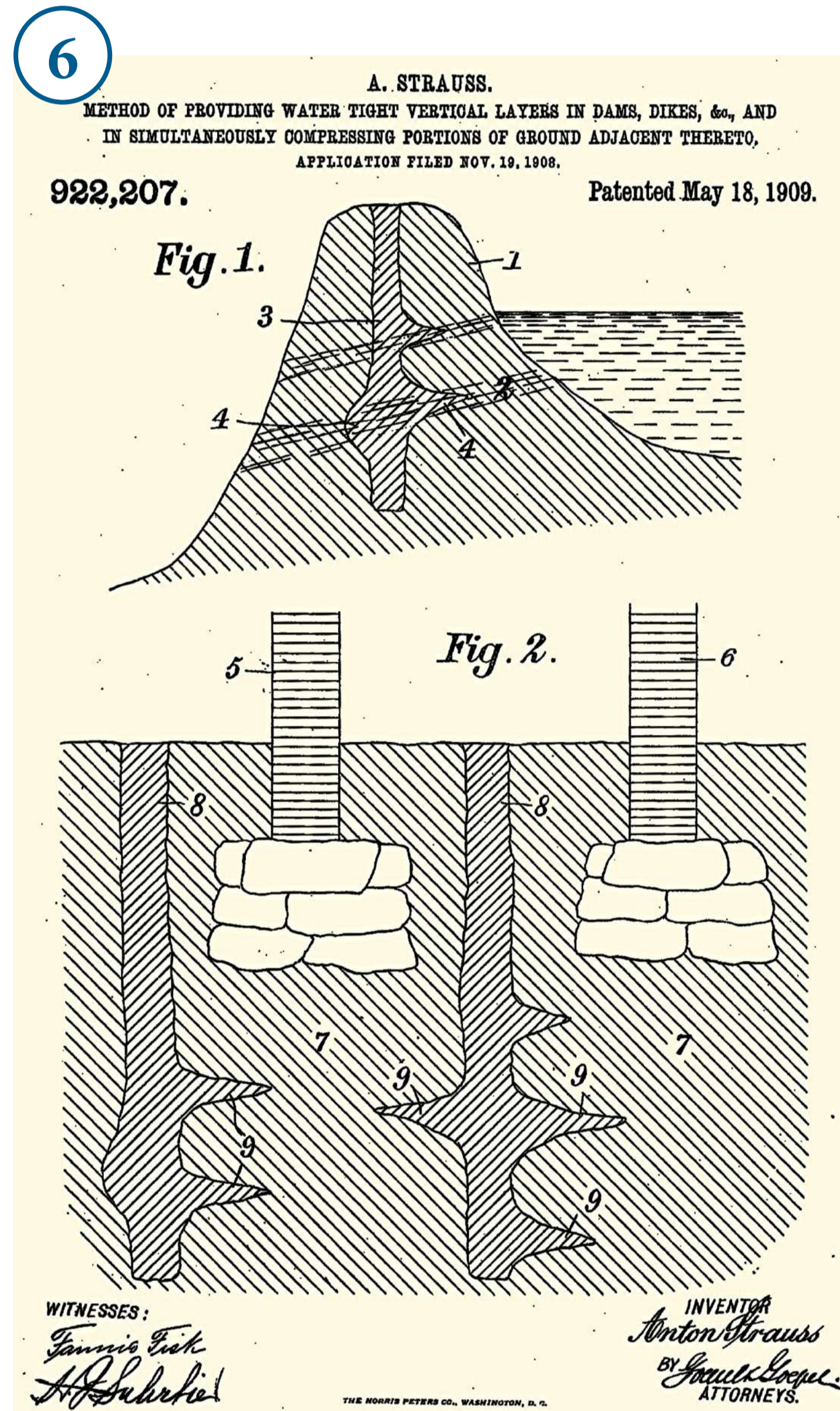
7. Колишній прибутковий будинок у Києві (1902, арх. К. Шиман)
Ehemaliges Mietshaus in Kiew (1902, Architekt: K. Schiemann)

8. Декор на будівлі колишньої вчительської семінарії меннонітів у Хортиці, Запоріжжя (1913)
Verzierung am Gebäude des ehemaligen mennonitischen Lehrerseminars in Chortiza, Saporoschje (1913)

9. Житловий будинок у Києві (1905, арх. М. Клуґ)
Wohngebäude in Kiew (1905, Architekt: M. Klug)

6. Схема технології зміцнення фундаменту інженера А. Штрауса, запатентованої в США. 1909

Schema der in den USA patentierten Technologie des Ingenieurs A. Strauss zur Baugrundverfestigung. 1909

Mit der Zeit bekamen immer mehr einheimische Deutsche ihre Ausbildung im Ausland. Unter den Stadtarchitekten und Zivilingenieuren gab es nicht wenige Deutsche. Der Architekt Christian Beutelspacher (1864–1929), der seine Ausbildung in Dresden bekam, war ein ehemaliger Kolonist. Nach seinen Projekten wurden in den Kolonien im Schwarzmeergebiet Anfang des 20. Jh. eine Reihe von protestantischen Kirchen errichtet bzw. umgebaut, die Kirche in Luzk (1906–1907) sowie zahlreiche Wohn- und Industriegebäude in Odessa. In der Architektur von Jekaterinoslaw hat der Mennonite aus Chortiza, Dietrich Thiessen (1870–1937), eine sichtbare Spur hinterlassen.

Der Kiewer Ingenieur Anton Strauss (1858–?) wurde berühmt durch die Verwendung der innovativen Technologie zur Fundamentverstärkung mit Ort beton- und Stahlbetonrammpfählen, die heutzutage in aller Welt bekannt ist. Er machte davon erstmals beim Bau des Verwaltungsgebäudes der Südwest-Eisenbahn in Kiew (1899) Gebrauch und bekam für diese Erfindung in den USA ein Patent (1909). Auf Pfählen von Strauß stehen die Kiewer „Berühmtheiten“: die St.-Nikolaus-Kathedrale und das Haus mit Chimären. Im Süden der Ukraine hat der Zivilingenieur Woldemar Kundert (1878–?), gebürtig in der Kolonie Gross-Liebental, als erster Stahlbetonkonstruktionen verwendet.

Auch heute sind viele Städte der Ukraine mit von Deutschen geschaffenen Meisterwerken der Architektur geschmückt, die zu Visitenkarten der Städte wurden.

